

Arbeidsnotater

T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

IO 70/20

Oslo, 25. november 1970

INFORMASJONSBEHOVET FOR EN NY POLITIKK¹⁾

Av

Arne Øien

1) Foredrag ved Sosialøkonomisk Samfunns Høstkonferanse 1970.

INFORMASJONSBEHOVET FOR EN NY POLITIKK

Klare beslutninger i miljøpolitikken krever nye og bedre statistiske grunnlag

Statistisk Sentralbyrå har i dag ingen konkrete planer om å sette i gang innsamling av data direkte knyttet til forurensningsproblemene. Vi regner imidlertid med at det kan bli aktuelt å sette i gang slik datainnsamling på kort varsel. Vi i Byrået har ennå ikke den oversikt over problemstillingene som et konkret datainnhentingsprogram vil kreve.

Jeg skal her i dag særlig ta for meg en prinsipiell ramme som datainnhenting for en ny miljøpolitikk bør skje innenfor. Jeg vil da se miljøpolitikken i sammenheng med den økonomiske politikk og i sammenheng med helsepolitikk og sosialpolitikk. Jeg vil gå forholdsvis lite inn på konkrete behov for data av fysisk, kjemisk, biologisk eller økologisk natur. Slike data er selvsagt sentrale for miljøpolitikken, men jeg har dessverre små forutsetninger på disse fagområder.

I tittelen til dette foredraget er det brukt uttrykket "en ny politikk" - det henvises i undertittelen til miljøpolitikken. Jeg går ut fra at det fortsatt er mennesket som skal stå i sentrum for den samfunnsmessige planlegging. Miljøpolitikken må være ett ledd i en alminnelig velferdspolitik.

Det er to erkjennelser som vel har ført til at begrepet miljøpolitikk i dag er så aktuelt. Det vi i sosialøkonomien kaller "external economies" ser ut til å være viktigere enn mange tidligere har regnet med. Vi snakker om external economies når en produksjons- eller konsumprosess medfører fordeler eller ulemper for andre som vedkommende produsent eller konsument ikke tar hensyn til i sine kalkyler og overveielser. Et eksempel på external economies har vi således når en fabrikk vederlagsfritt kan spy ut røyk som påvirker helse og trivsel i nabolaget. Den andre erkjennelsen er at visse naturressurser - som ren luft og rent vann - bare finnes i begrensede mengder. Det medfører derfor visse problemer hvis enhver så å si skal kunne beite fritt i disse "sameiene".

Konsekvensen av disse erkjennelsene blir at den økonomiske politikk ikke i samme grad som før kan betraktes som en sak for seg - skilt fra velferdspolitikken forøvrig. Vi må i sterkere grad enn vi tidligere var klar over innstille oss på å foreta en avveining mellom materiell velferd og andre verdier. Slike andre verdier kan være god helse og lett adgang til ren natur.

I den nye situasjon må myndighetene gå inn for noe mer omfattende reguleringer enn tidligere. De må ta nye virkemidler i bruk. Særlig aktuelt er det trolig at myndighetene innfører visse nye avgifter. Hensikten med disse bør være mer eller mindre å dekke de ulemper og kostnader som bestemte produksjonsprosesser eller konsumprosesser påfører andre. Vi bør dessuten få forbud mot produksjon eller bruk av visse produkter, påbud om å nytte bestemte rensemetoder osv. Det vil videre bli aktuelt å kreve konsesjon for å drive bestemte typer virksomheter. Bruken av våre arealer må reguleres i sterkere grad enn nå. Endelig må vi få en sterk økning av offentlig innsats for bekjempelse av miljøforurensningene.

Sikre beslutninger krever sikker viten og et sikkert datagrunnlag. Det tar imidlertid tid å skaffe slik viten til veie. Det datainnhentingsprogram jeg senere skal antyde, vil trolig gi fullt utbytte først i 1980-årene. I 1970-årene - og særlig i første halvdel av dem - må vi være innstilt på å handle ut fra et forholdsvis begrenset informasjonsgrunnlag. Dette medfører selvsagt en risiko for at det vil bli truffet gale avgjørelser. Den risiko som her foreligger, synes imidlertid vesentlig mindre skremmende enn de framtidsutsikter vi synes å stå overfor hvis vi ikke er villig til å handle forholdsvis snart.

Før jeg tar for meg miljøpolitikkenes databehov, vil jeg gjerne gå igjennom en skisse som viser hvordan økonomene har sett på den økonomiske planleggingsprosess gjennom størstedelen av etterkrigstiden. En baserte seg som nevnt på at økonomisk velferd var en sak som i hovedtrekk kunne betraktes for seg, uavhengig av andre former for menneskelig velferd. Den økonomiske politikk kunne derved oppfattes som et noenlunde naturlig avgrenset hele.

Sentralt i den økonomiske planleggingsprosessen stod en økonomisk planleggingsmodell. Denne beskriver de årsakssammenhenger som planleggerne regner med de står overfor i økonomien. Planleggingsmodellen fungerer slik at hvis visse framtidige økonomiske størrelser kan tas som gitte, så vil en ved hjelp av modellen få anslag for en rekke andre framtidige økonomiske størrelser. Det er ulike typer av størrelser som må tas som gitt, dvs. som må bestemmes uten hjelp fra modellen. Vi har for det første de såkalte styringsvariablene. Dette er størrelser som det offentlige kan fastlegge, og som det offentlige kan bruke til å prøve å styre den økonomiske utvikling. Eksempler er skattesatser og avgiftssatser. For det andre har vi økonomiske størrelser som bestemmes utenom vårt system, og som myndighetene ikke har noen kontroll over. Eksempler er fraktrater i shipping og internasjonale priser. For det tredje har vi data som beskriver utgangssituasjonen. Et eksempel kan være tall for realkapitalen i alle

næringer fordelt etter art ved planleggingsperiodens begynnelse. Eksempler på anslag for framtidige økonomiske størrelser som bestemmes av modellen, kan være: produksjonen i alle landets næringer, privat konsum etter varegruppe, samlet lønnssum og samlet eierinntekt. Modellens funksjon er å hjelpe oss til å komme fram til et samlet bilde av vår økonomiske situasjon slik den vil bli i planleggingsperioden.

I norsk økonomisk planlegging brukes blant annet en numerisk modell som går under navnet MODIS. Modellen krever at et hundretall av anslag for styringsvariable og for utenfra gitte økonomiske størrelser mates inn i modellen. Modellen gir som resultat et omfattende tabellverk av nasjonalregnskapstall for planleggingsåret. Ved siden av detaljtallene gis også aggregerte hovedtall som brutto nasjonalprodukt, privat konsum osv.

I diagrammet har jeg ikke tenkt på en bestemt økonometrisk modell som til eksempel MODIS. Når jeg der taler om den økonomiske planleggingsmodell, sikter jeg snarere til mengden av alle de økonometriske modeller, administrative rutiner og oppfatninger av sammenhenger i økonomien som går inn i den samlede økonomiske planlegging. Spørsmålene om disse rutinene til sammen utgjør et system som ikke inneholder alvorlige selvmotsigelser, skal jeg la ligge uørt i denne sammenheng.

Bruken av det apparat jeg her har skissert, er som følger: En lager først selvstendige prognoser over de økonomiske størrelser som bestemmes utenfor norsk økonomi. Planleggerne formulerer så forsøksvis en økonomisk politikk - dvs. de fastsetter verdien av alle de økonomiske styringsvariable. Disse dataene mates sammen med statistikk for utgangssituasjonen inn i modellen. Modellen gir oss anslag for de økonomiske resultater som den foreslåtte politikk vil føre til. Disse resultatene vurderes i første omgang av planleggerne, i annen omgang av politiske myndigheter. Ved å gjennomføre alternative analyser der en finner resultatene ved ulike alternativer for økonomisk politikk, kan en velge ut den bestemte økonomiske politikk som etter politikernes mening, gir de beste resultater.

Vi må anta at vurderingen av de ulike alternativer i hovedsak blir basert på aggregerte nasjonalregnskapstall. Ofte er det imidlertid nødvendig også å gå en del bak disse tallene og studere de mer detaljerte resultater. Hensikten med de aggregerte nasjonalregnskapstall er nettopp å minimalisere sjekkingen av de mer detaljerte resultater. Det siste er tungvint fordi vi da har å gjøre med så mange tall.

Da dette tankeskjema ble konstruert, manglet en ikke forståelse av at andre verdier enn økonomi har betydning for velferden. En trodde snarere at disse andre verdier enten var positivt korrelerte med slike økonomiske variable som brutto nasjonalprodukt eller privat konsum - eller en trodde at det å fremme disse andre verdiene i hovedsak kunne betraktes som problemfelter for seg. Eksempelvis regnet en vel med at en kunne se bort fra negative sammenhenger mellom økonomisk utvikling og helse - forutsatt en rimelig arbeidervernlovgivning og forutsatt en passende kontroll av legemidler, næringsmidler osv.

I løpet av etterkrigstiden har en planleggingsmodell av den type som figur 1 refererer til, blitt fastlagt i detalj her i Norge. Med dette har den økonomiske planleggingens behov for data blitt presisert. Nasjonalregnskapet har blitt bygd ut for å tilfredsstille en vesentlig del av dette databehov. FN har forøvrig ganske nylig presentert et nytt nasjonalregnskapsopplegg - såkalt ny SNA - som ytterligere forfiner datagrunnlaget for den type planlegging fig. 1 gir uttrykk for.

Jeg håper at gjennomgåelsen av fig. 1 har illustrert et viktig poeng. For samfunnsmessig planlegging trenger vi ikke bare slike data som beskriver den aktuelle situasjon. Vi trenger modeller som kan nyttes til å utarbeide betingede prognoser. Med dette mener jeg prognosetall som viser hva som vil skje hvis vi gjennomfører politikk A og hva som vil skje hvis vi gjennomfører politikk B. Dette gir oss en mulighet for å velge mellom de alternative former for politikk. Bare ved hjelp av modeller som gir oss slike betingede prognoser, kan de virkemidler det offentlige rår over nyttes til å styre utviklingen i gunstigst mulig retning. Hva har nå det foregående med miljøpolitikk å gjøre? Jeg mener det er en forbindelse fordi miljøpolitikken må sees i sammenheng med såvel økonomisk politikk som helse- og sosialpolitikk.

Vi må nå prøve å utvikle en samfunnsmessig planlegging som omfatter økonomi, fysisk miljø, helse og sosiale forhold. Også i denne planleggingsprosessen vil vi dels trenge data som beskriver den aktuelle situasjon, dels vil vi trenge planleggingsmodeller slik at vi kan utarbeide prognosetall for de ulike alternative forslag til politikk.

Jeg har prøvd å lage en prinsippskisse for en slik ny politikk i diagram 2. Øverst i diagrammet er den økonomiske planlegging framstilt. Vi merker oss at det er skrevet "utvidet økonomisk modell" i den øverste boksen i diagrammet. Det siktes her til at vi i den framtidige økonomiske planlegging må ta hensyn til følgende:

- Ved mange produksjonsprosesser skapes det visse avfallsprodukter. Det bør utarbeides prognosetall for mengden av skadelig avfall.
- Mange former for privat forbruk skaper også avfallsprodukter. Mengden av skadelige avfallsstoffer bør beregnes som et ledd i den økonomiske planlegging.
- Ved visse renseprosesser kan avfall endre form. Ved regenerering kan avfallsprodukter gjenvinnes som råstoffer. Disse forhold må også innarbeides i den økonomiske planlegging.

I den økonomiske del av den samfunnsmessige planlegging bør vi altså heretter ta sikte på å få kartlagt såvel den framtidige produksjon av økonomiske goder som den framtidige produksjon av avfallsprodukter.

I diagrammets midt del er gjengitt hva jeg noe diffust kaller miljømodeller. Diagrammet antyder at denne del av planleggingsprosessen trolig vil bestå av flere mer eller mindre atskilte deler. Som eksempler på hva slags modeller det er tale om, kan nevnes: (1) modeller som gir oss bosettingens regionale fordeling, (2) modeller som gir oss framtidig disponering av ulike arealer spesifisert etter type og disponeringen av andre naturressurser, (3) modeller som gir oss kvantitative mål for framtidige forurensninger, spesifisert etter forurensningenes art og etter lokalitet. Et eksempel på den sistnevnte type prognoser kan være dette: I den økonomiske delen av planleggingen fastsettes det at vi vil få et utslipp av en bestemt størrelsesorden i et bestemt vassdrag. Miljøforskerne må da bidra med å bestemme hvordan vannets kvalitet vil utvikle seg i dette vassdraget. Deres resultater kondenseres etter visse standardmetoder og presenteres dels som data for "miljømessige resultater", dels som "miljømessige data av betydning for helse og sosiale forhold".

(Se fig. 2.) Et viktig eksempel på ukontrollerbare miljødata vil være luftforurensninger som skyldes virksomhet i utlandet.

Nederste del av diagrammet viser den medisinske og sosiale delen av planleggingen. En viktig oppgave her blir å kartlegge hvordan miljøet virker på mennesket. Ideelt bør denne delen av planleggingen gi oss data for hvordan en bestemt helse- og sosialpolitikk, men gitte økonomiske resultater og med gitt miljøsituasjon, vil resultere i en bestemt helsemessig og sosial situasjon.

Hensikten med hele den planleggingsprosess som er skissert i fig. 2, er å styre samfunnsutviklingen slik at vi oppnår det best mulige sluttresultat. Ved bedømming av sluttresultatet skal materiell velferd, fysisk miljø og helsemessig og sosial situasjon veies mot hverandre. Denne avveining - som i siste omgang må tas av de politiske myndigheter - er ikke lett. Arbeidet kan trolig

lettes ved at det utarbeides en rekke statistiske velferdsindikatorer som i kondensert form gir en oversikt over hele situasjonen. Eksempler på slike velferdsindikatorer kan være: BNP pr. innbygger, privat konsum pr. innbygger, antall sykedager pr. år pr. innbygger, middellevetiden for nyfødte, foruten kondenserte data som beskriver miljøsituasjonen - eksempelvis data for tidsbruk, data for adgang til friluftsliv osv. Slike velferdsindikatorer vil ikke være vurderingsfri. Vi kan derfor ikke vente at alle vil godta dem. Forhåpentligvis vil det imidlertid være mulig å utarbeide indikatorer som de aller fleste vil betrakte som nyttige. Velferdsindikatorerne vil aldri frita oss helt for arbeidet med også å studere de bakenforliggende detaljer, men dette arbeid kan reduseres vesentlig.

La meg skyte inn at jeg personlig ikke har noen tro på at det vil være særlig nyttig å utarbeide en enkel velferdsindikator som med ett tall skal gi en oversikt over hele situasjonen. Den vekt ulike mennesker vil legge på de ulike grupper av faktorer, vil variere så sterkt at dette neppe fører fram. Av samme grunn tror jeg ikke at vi bør revidere de makro-økonomiske begreper vi gjør bruk av i nasjonalregnskapet med henblikk på at disse også skal avspeile miljømessige faktorer. Jeg anser det ikke for hensiktsmessig eksempelvis å beregne et tall for samlet privat konsum der konsumet er redusert med et beløp som skal motsvare konsumentenes tap som følge av forurensninger. Også her blir rommet for personlige vurderinger for vidt til at det kan ha noe særlig for seg å prøve å få både verdien av det materielle forbruk og kroneverdien av ulempene ved forurensninger uttrykt i ett tall.

De figurer det her har vært referert til, kan lett misforstås. Jeg skal derfor prøve å avskjære noen av de misforståelser som kan tenkes å oppstå.

Det er ikke min oppfatning at vi nå bør prøve å utarbeide én stor numerisk planleggingsmodell der prognoser for økonomi, helse, sosiale forhold og fysisk miljø utarbeides under ett. Fig. 2 uttrykker snarere hvordan det samlede planleggingssystem for økonomi, helse og sosiale forhold og fysisk miljø bør fungere i hovedtrekk. Som tidligere nevnt er ordet "modell" her brukt i en videre forstand enn begrepet "numerisk modell".

Innenfor den skisserte planleggingsprosess vil en trolig måtte operere med et flertall av numeriske modeller og prognoserutiner. Enkelte av disse numeriske modeller vil gå i detalj innenfor snevre områder; det kan eksempelvis gjelde prognoser for utviklingen av vannkvaliteten i et bestemt vassdrag. Andre modeller vil være mer makropreget, dvs. de vil spenne over et langt videre felt, men til gjengjeld gå mindre i detalj. Det vil selvsagt bli problematisk å unngå

alvorlige logiske motsigelser mellom de ulike numeriske modeller som brukes innenfor den samlede planleggingsprosess. Jeg tror likevel ikke at dette problem tilsier at vi konstruerer én numerisk supermodell som utarbeider alle prognoser simultant.

Jeg mener heller ikke at diagram 2 viser alle betydningsfulle sammenhenger mellom de områder for samfunnsmessig planlegging som har vært drøftet. Jeg har vært opptatt av de viktigste forbindelsesledd mellom ulike deler av planleggingsprosessen, og jeg har i hovedsak tenkt ut fra planlegging på middellang sikt - la oss si med 5 til 15 års perspektiv.

Over meget lang sikt vil problemene stille seg annerledes enn fig. 2 gir uttrykk for. I den langsiktige politikk unngår en neppe å ta stilling til hvor stor befolkning en mener dette landet bør ha. I det lange løp vil trolig følgende være riktig: Jo flere nordmenn det skal være over ett visst befolkningstall, dess dårligere leveforhold må de få.

Grunnen til at jeg har brukt såvidt lang tid på å presentere figur 2 er at jeg mener denne gir en prinsipiell ramme for de databehov miljøvernpolitikken vil reise.

De data som skal samles inn skal dekke to behov. For det første trenger vi data for å klarlegge og kvantifisere de årsakssammenhenger som planleggingsmodellene vil kreve kjennskap til. Databehovene vil her først endelig være presisert når vi har klart formulerte forskningsprogram eller klart formulerte modellbyggingsprogram. For det andre trenger vi slike data som den løpende planlegging vil kreve. Først når planleggingsmodellene er spesifisert i detalj vil dette databehovet være fullt ut presisert. I dag har vi forholdsvis vage ideer om hvordan visse deler av planleggingsmodellene vil bli formulert. Dette gjelder kanskje særlig visse sider av modellene for miljøplanlegging og modellene for sosial planlegging. På disse områder har vi også følgelig forholdsvis vage ideer om hva slags data det etter hvert vil bli behov for.

La oss likevel se litt på endel typer av data som det nå åpenbart vil bli behov for. Jeg skal da samtidig komme litt inn på mulighetene for at slike data vil bli skaffet til veie i noenlunde nær framtid. Jeg skal også spekulere litt på hva Statistisk Sentralbyrås rolle etter hvert kan bli i dette bilde. Mine spekulasjoner må stå for min egen regning - jeg taler ikke for Statistisk Sentralbyrå.

Det ser heldigvis ut til at det stort sett blir tale om å supplere de data vi i dag samler inn for den samfunnsmessige planlegging. Det er neppe grunn til å kaste over bord vesentlige deler av den datainnhenting som har blitt bygget opp gjennom 1950- og 1960-årene.

For en miljørettet politikk vil vi trenge fysiske, kjemiske og biologiske data som beskriver hva forurensningssituasjonen er til enhver tid i luft, vann og i jorda. Vi trenger data som beskriver hvor tilsøplet naturen er, hvordan støysituasjonen er, innholdet av skadelige emner i ulike næringsmidler osv. De fleste av disse data må givetvis spesifiseres geografisk i nokså stor detalj.

For denne type data er datainnhentingene tildels satt i gang. Dette skjer bl.a. ved spesielle institutter, som Norsk Vannforskningsinstitutt og Norsk Luftforskningsinstitutt. Skal de data som registreres for å beskrive miljøet komme til full nytte i den samfunnsmessige planlegging, må de etterhvert standardiseres og registreres på en formålsrettet måte. Når det gjelder luftens beskaffenhet vil selvsagt en detaljert beskrivelse av luftens egenskaper på et gitt tidspunkt, et gitt geografisk punkt, et gitt antall centimeter over bakken kunne ha interesse i visse sammenhenger. Dette er imidlertid en for stor datamengde om et avgrenset emne til at dataene uten videre kan utnyttes fornuftig i en samfunnsmessig planleggingsprosess. Vi trenger en manøvrerbar datamengde. Med en rimelig stor datamengde må det kunne gis en formålstjenlig oversikt over luftforurensningsforholdene i alle folkerike strøk av landet over hele året. Dette krever både at en finner fram til hensiktsmessige standarder for måling, og at en måler på slike punkter at en ved gjennomsnittsberegninger, interpolering og andre metoder kan kartlegge forholdene over større områder. Meteorologene ser ut til å ha løst dette problem når det gjelder klimatiske forhold.

På lengre sikt bør de viktigste data som beskriver forurensningene i det fysiske miljø trolig bygges inn i den offisielle statistikk. Statistisk Sentralbyrå bør derfor interessere seg noe for de standarder som etterhvert tas i bruk. Jeg kan imidlertid vanskelig tenke meg en aktiv rolle for Byrået når det gjelder observasjon og primær innhenting av slike data.

Når det gjelder data spesielt til kjemisk, biologisk og fysisk forskning av hvordan visse former for utslipp påvirker miljøet, er det også vanskelig å tenke seg at Byrået skal spille en aktiv rolle i den primære data-registreringen.

De teknisk pregede forurensningsdata jeg nettopp har nevnt vil bli knyttet til ulike lokaliteter. Før dataene utnyttes videre må de imidlertid knyttes til befolkningen. Når den aktuelle luftforurensningssituasjon skal vurderes, er vi interessert i hvor utsatte de ulike befolkningsgrupper er for disse forurensningene. Her bør Byråets bosettingsdata, kanskje også data over

hvor folk arbeider, komme til nytte. Det må således være overkommelig etterhvert å få laget statistikk over hvor utsatt de ulike befolkningsgrupper er for visse forurensningsformer. Forholdene burde etterhvert også ligge tilrette for prognoser på dette område.

Vi vil også trenge data som uttrykker inntak av skadelige stoffer gjennom maten innen ulike befolkningsgrupper. Her er det trolig at forbruksundersøkelser kombinert med mer spesielle undersøkelser over kostholdsvaner og data over forurensningsgraden i ulike næringsmidler til sammen vil gi de nødvendige opplysninger. Prognoser på dette hold må bl.a. baseres på delprognoser over utviklingen i forurensningsgraden av ulike levnetsmidler pluss delprognoser over forbrukets framtidige sammensetning i de ulike befolkningsgrupper.

Ønsket om å kartlegge og planlegge disponeringen av ulike typer grunn, og av andre naturherligheter, kan gjøre det ønskelig med en løpende ajourført registrering av disse ressursers kvalitet og den bruk de er avsatt til.

På dette felt har trolig en komité nedsatt av Kommunaldepartementet - Geodata-komiteén - utredet en del av problemet. En innstilling vil visstnok komme i høst. Arbeidet med det økonomiske kartverk vil utvilsomt etterhvert gi endel data av interesse. Endelig burde et jordregister som Landbruksdepartementet arbeider med kunne gi endel data av interesse i denne sammenheng. De tiltak jeg her har nevnt er imidlertid nokså langsiktige. Såvidt jeg vet er det økonomiske kartverk eksempelvis planlagt å være ferdig omkring 1985.

Det er for meg uklart hvor sterkt Statistisk Sentralbyrå bør interessere seg for oppbygging og drift av et register som gir oversikt over arealressurser og andre naturherligheter. Byrået kan imidlertid gjøre god bruk av slike data i sitt statistiske arbeid når de først foreligger.

Etterhvert blir det vel laget planer over framtidig tilsiktet anvendelse av arealressurser og andre naturressurser. Etterhvert blir det vel også laget prognoser over framtidig tilsøpling og forurensninger av disse naturherligheter. Det neste framskritt vil da være å lage prognoser over framtidig bruk og adgang til friluftressurser av ulik kvalitet. Statistisk Sentralbyrå bør på dette felt kunne ta opp datainnhenting over bruken av friluftressurser. På noe lengre sikt bør kanskje Byrået også interessere seg for utvikling av prognosemodeller. Under enhver omstendighet vil Byråets befolkningsdata - både når det gjelder statistikk og prognoser - spille en viktig rolle ved utarbeiding av prognoser over bruken av friluftressurser. En trenger jo bl.a. i disse prognosene å holde rede på hvor folk vil bo i relasjon til naturherlighetene.

Vi trenger i årene framover en intensivert medisinsk forskning for å få fastlagt sammenhengen mellom visse forurensninger og helsetilstanden. Dette arbeid vil kompliseres ved at mange miljøfaktorer virker sammen, og at det ofte tar lang tid før virkningene manifesterer seg. De persondataarkiv Statistisk Sentralbyrå er i ferd med å bygge opp, burde her kunne være til uvurderlig hjelp. Vi må regne med at miljøforskningen etterhvert vil gi oss tidserier for utviklingen i forurensningstilstanden i de ulike geografiske områder i landet. Statistisk Sentralbyrå vil da ut fra sine persondataarkiv, som bl.a. beskriver enkeltpersoners bostedshistorie, kunne omsette bostedshistorien til personens miljømessige historie. Disse data bør om endel år kunne kobles sammen med de samme enkeltpersoners helsehistorie over de senere år. Såvidt jeg kan forstå må våre medisinske forskere her få et rikt statistisk forskningsmateriale som bare få land i verden kan oppvise. Dette henger sammen med at det foreløpig bare er de nordiske land som baserer sine planer om framtidig personstatistikk på det såkalte arkivstatistiske system. Det arkiv-statistiske system innebærer at en lagrer en rekke data om enkeltpersonene som så tas ut av arkivet og omdannes til statistikk når spesielle behov oppstår. Også sosiologer, kriminologer og andre samfunnsvitere burde etterhvert få god hjelp av Byråets persondataarkiv i sin forskning.

For ordens skyld vil jeg her gjerne skyte inn at individualdataene vil bli sikkert oppbevart i Byråets hvelv. Disse data lagres som nevnt med henblikk på framtidig statistikk. Individualopplysninger går bare inn i disse dataarkivene, ikke ut av dem.

Den "utvidede økonomiske modell" i figur 2 bør som nevnt gi data for den tilsøpling og de avfallsutslipp som produksjon og konsum vil føre med seg. Statistisk Sentralbyrå bør trolig om ikke altfor lenge ta opp statistikk som kaster lys over disse forhold. Før Byrådet setter i gang med å samle inn data må en imidlertid først få utarbeidet statistiske standarder for gruppering og måling av avfallsproduktene. I mange tilfelle vil det trolig være hensiktsmessig å hente inn tall ikke over avfallet, men over de innsatsprodukter som skaper avfallet og de rensemetoder som er i bruk. Ofte vil sammenhengen mellom innsats og avfall være nokså entydig når rensemetodene er gitt.

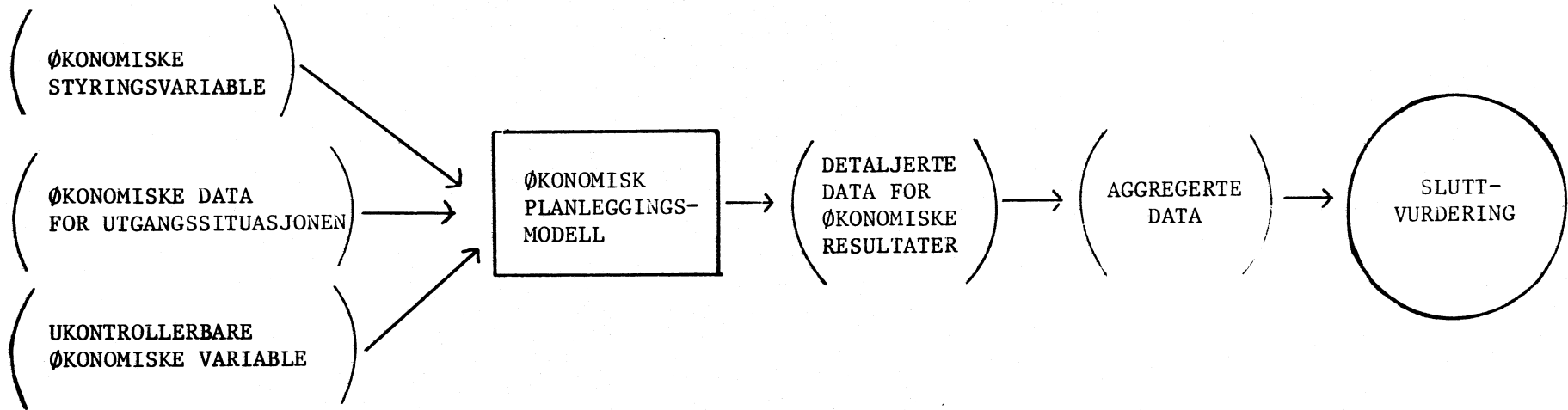
Prognoser for framtidige utslipp av forurensningsprodukter må i den økonomiske planleggingen knyttes til utviklingen i produksjonen av de ulike varegrupper, til utviklingen i forbruket av ulike varegrupper og til utviklingen i regenereringsteknikk og rensemetoder. Det blir en viktig forskningsoppgave for økonomene å finne ut hvordan produksjon, forbruk og renseteknikk vil bli påvirket

av de avgifter som etterhvert kan bli tatt i bruk for å påvirke miljøutviklingen. Dette forskningsarbeid vil gli inn som en naturlig utvidelse av den forskning som allerede skjer i tilknytning til mer tradisjonelle økonomiske planleggingsmodeller.

Jeg har i dette foredraget prøvd å kaste lys over hva slags data som etterhvert vil trenge i miljøpolitikken når denne skal sees i sammenheng med den økonomiske politikk og helse- og sosialpolitikken. Jeg har kommet til at vi i stor utstrekning kan bygge videre på de data som vi har hentet inn i 1950- og 1960-årene til den samfunnsmessige planlegging. Disse tradisjonelle data må imidlertid suppleres med nye typer data. Dette gjelder data som beskriver den aktuelle forurensningssituasjon og data som beskriver de helsemessige og sosiale konsekvenser av endringer i det fysiske miljø. Vi må dessuten skaffe oss nye data som må til for å sy den økonomiske planlegging, miljøplanleggingen og planlegging for helse- og sosiale forhold sammen.

Det datainnhentingsprogram jeg har antydnet, vil påføre samfunnet store kostnader. Kostnadene blir imidlertid små i relasjon til de verdier som står på spill. Jeg vil gjerne understreke at jeg betrakter datainnhentingsoppgaven som en viktig samfunnsmessig oppgave. Intensivert datainnhenting må ikke komme inn i stedet for handling i miljøpolitikken nå i begynnelsen av 1970-årene. I de nærmeste år bør det gjennomføres visse grovjusteringer i miljøpolitikken. Disse justeringer bør gjennomføres selv om de da må baseres på et tildels improvisert og tildels spinkelt datagrunnlag. En ny giv i miljøpolitikken bør innledes med disse grovjusteringene.

FIGUR 1

FIGUR 2

